

Andreea-Victoria GRIGORE¹

ANDREEA SOARE, 2023, *Cuvintele, între fizic și metafizic*, București, Pro Universitaria, 240 p., ISBN 978-606-26-1792-9

Lucrarea *Cuvintele, între fizic și metafizic*, scrisă de către Andreea Soare, constituie un demers singular în peisajul științific românesc actual, prin noutatea abordării interdisciplinare propuse. Caracterul inovator este, astfel, reprezentat de îmbinarea unor noțiuni canonice, referitoare la domeniul lingvisticii, cu informații nou apărute în studiul limbii, care își au originea în domenii și subdomenii științifice variate, precum antropologie, filosofie, fizică (cuantică), medicină, neuroștiințe sau psihologie.

Lector universitar doctor la Departamentul de lingvistică al Facultății de Litere (Universitatea din București), Andreea Soare predă cursuri și seminare de lingvistică generală pentru studenții filologi din anul I. Interesul pentru studierea limbii dintr-o perspectivă holistică a dus la inițierea cursurilor opționale *Abordări interdisciplinare ale limbii și Om – limbă – univers*. Aspectele analizate la orele de curs se regăsesc în lucrare, după cum se precizează în prefața intitulată „La început de carte” (p. 12).

Din punctul de vedere al structurii, lucrarea are două secțiuni majore, sugerate încă din titlu, „Partea I sau despre fizica limbii” și „Partea a II-a sau când fizicul se impregnează de *metafizic*”. La rândul lor, secțiunile sunt împărțite în nouă capitole (cinci și, respectiv, patru), de dimensiuni diferite. Frecvent, autoarea stabilește legături între capitole, anunțând în avans sau reluând succint chestiuni de interes, fapt

¹ Universitatea din București, Facultatea de Litere, <victoria.grigore@unibuc.ro>, <https://orcid.org/0000-0002-8007-0150>.

care dovedește dorința de a le oferi cititorilor o viziune amplă asupra domeniului lingvisticii.

Obiectul lucrării este reprezentat de *limbă* (incluzând *vorbirea*) și, implicit, de *lingvistică*, în maniera *interdisciplinară* în care autoarea percepe acest domeniu științific. Încă din prefață, Soare atrage atenția asupra caracterului atipic al lucrării, cauzat de dificultatea de a o încadra printre alte volume de lingvistică. Dificultatea rezidă în faptul că, deși pornește de la informații canonice, lucrarea pledează pentru existența unei *lingvistici subtile*, metafizice, aflate „dincolo de dimensiunile accesibile omului prin cele cinci simțuri recunoscute de biologie și prin raționament uzual” (p. 15).

Primul capitol, „Noțiuni generale” (p. 23-28), pune bazele teoretice, oferind definiții ale *limbii* și ale *lingvisticii*, preluate din literatura de specialitate, străină și autohtonă (Saussure 1998, Croce 1971, Coșeriu 1996), în timp ce al doilea capitol, „Limba – limbă – vorbire” (p. 29-34), urmărește diferențierea între cei trei termeni. Punctul de pornire îl reprezintă faptul că româna, spre deosebire de alte limbi (de pildă, engleza), face distincția între cele trei concepte. Andreea Soare trasează și o paralelă între lingvistică și fizică, apreciind că limbii îi corespunde *fizica clasică*, pe când vorbirii, *fizica cuantică*. În privința *limbajului*, autoarea continuă comparația cu fizica, echivalentul acestuia fiind *teoria unificată* (engl. *the theory of everything*).

Al treilea capitol, „Limba – sistem de semne” (p. 35-60), este rezervat interpretării saussuriene a cuvântului ca *semn lingvistic*, dar și completărilor și criticilor venite din partea unor renumiți lingviști, ca Louis Hjelmslev (2003) sau Émile Benveniste (2000). De remarcat este reluarea celor trei accepții ale semnului lingvistic (*unilaterală, bilaterală, relațională*), cărora Soare le adaugă o a patra, *bilateral-relațională*. Potrivit acesteia, semnul lingvistic este format din două laturi, iar fundamentală este relația stabilită între ele, în contextul în care limba însăși constă într-o multitudine de relații (p. 38-39).

Premisa celui de-al patrulea capitol, intitulat „Fonetica și fonologie” (p. 61-88), este distincția dintre *limba vorbită* și cea *scrisă*. Informațiile canonice, privind *fonetica articulatorie*, cea *acustică* și cea *neuroperceptivă*, sunt completate de date recente, din fizică și din medicină, care scot în evidență interesul autoarei pentru o perspectivă interdisciplinară a limbii.

„Morfologie”, al cincilea capitol (p. 89-108), se caracterizează printr-o organizare riguroasă a conținuturilor științifice și, în special, a manierei în care sunt furnizate explicațiile. Se remarcă atât atenția acordată unor distincții semnificative (*flexiune* vs *derivare*, *radical* vs *rădăcină* etc.), cât și exprimarea punctului de vedere al autoarei față de forma *sunt* (p. 100-102).

Al șaselea capitol, „Sintaxă (fără arbori, fără analize pe text)”, marchează începutul secțiunii a doua (p. 111-130). După o trecere în revistă a tipurilor de sintaxă, autoarea se oprește asupra celei generative, formulate de către Noam Chomsky (1996). Sunt prezentate, deopotrivă, argumentele acestuia și criticile aduse de autori ca Georges Mounin (1999) și Eugeniu Coșeriu (1996). Astfel, Soare oferă o imagine completă a teoriei chomskyene, subliniindu-i deschiderea către idei provenite din diverse domenii științifice (semantică, psihologie sau filosofie), care fac trimitere (și) la om. Totodată, prin referire la tezele fizicianului Carlo Rovelli (2021), autoarea demonstrează modul în care limba îl reprezintă pe om, reflectând universul.

Capitolul al șaptelea, „Semantică sau Sensul este în toate” (p. 131-160), păstrează structura celui precedent, nu numai prin delimitarea tipurilor de *semantică*, ci și prin caracterul interdisciplinar. Se apelează la studiile unor medici neurofiziologi, neurologi și psihiatri, străini și români, ca John Carew Eccles (1953) și Dumitru Constantin Dulcan (2019), spre a se contura relația dintre *creier*, *minte* și *conștiință*, responsabilă pentru generarea *sensului*. Este avansată și o definiție a *cuvântului*, ca „energie informată, modelată și direcționată prin intenție, materializată prin intonație și emoție” (p. 159).

Două dintre elementele din definiția propusă sunt comentate în al optulea capitol, „Cei trei «i» de aur ai comunicării – intenția, intonația, intuiția. Pragmatică subtilă” (p. 161-166). Andreea Soare consideră cele trei noțiuni analizate drept componente umane subtile și factori esențiali în comunicare, mai ales, în cea prin vorbire.

În capitolul al nouălea, „Limbă și realitate – potrivire sau... dimpotrivă?” (p. 167-181), se face o sinteză din perspectivă antropologică despre modul în care limba reflectă realitatea în diferite culturi (chineză, japoneză, indiană, germană etc.) și religii (taoismul, budismul etc.).

Celor două secțiuni majore li se adaugă capitolul „Avertisment sau să conștientizăm pericolele care ne pândesc în artificialul modernității” (p. 183-192). Prin referire la studii medicale din Germania și din Coreea

de Sud (state puternic digitalizate), se semnalează fenomenul *demenței digitale*, manifestat la mai multe niveluri (creier, gândire, vorbire și comunicare), prin expunerea necontrolată la mediile digitale. Capitolul se dorește a fi și o pledoarie pentru scrisul de mână, enunțând avantajele sale pentru învățare.

În finalul lucrării se află „Un fel de încheiere” (p. 193-196), în care Andreea Soare reiterează că, în studiul său, a avut în vedere oferirea unor perspective interdisciplinare în studiul limbii.

Autoarea își încheie efectiv lucrarea cu o bibliografie de referință (p. 197-201), mulțumiri adresate persoanelor care au contribuit la formarea sa personală și profesională (p. 203-207), dar și trei anexe, reprezentând tot atâtea articole științifice (p. 209-240). Relevante pentru tematica abordată, acestea sunt rezultatul unor prelegeri sau al revizuirii unor studii anterioare („Auzul – simț sau portal?”; „Timpul pentru un lingvist care privește în oameni și spre stele”; „Cuvintele – o perspectivă cuantică”).

Un merit deosebit al lucrării este reprezentat de explicațiile date conceptelor, indiferent de ramura științifică din care fac parte. Un aport semnificativ îl au și ideile „de reflectat” („Câte limbi cunoști, atâtea capete ai”, p. 24), aparentele paradoxuri (p. 94) sau promisiunile personalizate, adresate direct studenților, de a discuta în timpul orelor de curs anumite citate reproduse (*passim*). Toate acestea justifică aprecierea lucrării ca un material didactic viabil pentru studenții de la facultățile cu profil umanist.

Lucrarea *Cuvintele, între fizic și metafizic* aduce în prim-plan o viziune originală și interdisciplinară asupra limbii, depășind granițele lingvisticii și integrând cu succes informații din științe umaniste și exacte. Prin rigurozitatea științifică și prin referințele diverse, Andreea Soare oferă o sinteză teoretică de calitate, dar și un veritabil instrument de reflecție și de formare intelectuală. Lucrarea se adresează, cu precădere, studenților filologi, însă poate fi utilă oricărui cititor interesat de complexitatea limbii.

Referințe

- Benveniste, É., 2000, *Probleme de lingvistică generală*, traducere de L.M. Dumitru, 2 vol., București, Teora.
- Chomsky, N., 1996, *Cunoașterea limbii*, traducere de A. Cornilescu, I. Baciș și T.D. Coliban, prefată de A. Cornilescu, București, Editura Științifică.

- Coșeriu, E., 1996, *Linguistica integrală*, interviu cu E. Coșeriu realizat de N. Saramandu, București, Editura Fundației Culturale Române.
- Croce, B., 1971, *Estetica*, traducere de D. Tranca, București, Univers.
- Dulcan, D.C., 2019, *Creierul și mintea Universului*, Cluj-Napoca, Școala Ardeleană.
- Eccles, J.C., 1953, *The Neurophysiological Basis of Mind*, Oxford, Oxford University Press.
- Hjemslev, L., 2003, „Expresie și conținut” (capitolul al XIII-lea din *Preliminarii la o teorie a limbii*, traducere de T. Popa-Tomescu), în *Introducere în teoria lingvistică. Antologie pentru seminarul de teorie a limbii*, antologie propusă de I. Coja, C. Dominte și E. Ionescu, culegere îngrijită de C. Dominte, București, Editura Universității din București, p. 39-47.
- Mounin, G., 1999, *Istoria lingvisticii*, traducere și postfață de C. Dominte, București, Paideia.
- Rovelli, C., 2021, *Helgoland. Cum să înțelegem teoria cuantică*, traducere de L. Ornea, București, Humanitas.
- Saussure, F. de, 1998, *Curs de lingvistică generală*, traducere de I. Izverna Tarabac, Iași, Polirom.

All links were verified by the editors and found to be functioning before the publication of this text in 2025.

DECLARATION OF CONFLICTING INTERESTS

The author declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this review.

FUNDING

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this review.

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>